

**23 dies de
deseembre**

*Anatomia
d'una absència
inesperada*

**23 dies de
desembre**

MARC AMAT

III Premi de Periodisme Literari UAB

Aquesta obra ha estat guardonada amb el III Premi de Periodisme Literari UAB convocat pel Màster en Periodisme Literari, Comunicació i Humanitats de la Universitat Autònoma de Barcelona i Angle Editorial amb un jurat format per Maria Angulo, Plàcid Garcia-Planas, Marina Pallàs, Juan Pablo Villalobos i Rosa Rey.

© 2019 Marc Amat Vilà

© 9 Grup Editorial, per l'edició

Angle Editorial

c. Mallorca, 314, 1r 2a B

08037 Barcelona

T. 93 363 08 23

www.angleeditorial.com

angle@angleeditorial.com

Disseny de col·lecció: J. Mauricio Restrepo

Primera edició: setembre de 2019

ISBN: 978-84-17214-84-5

DL B 18505-2019

Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la incorporació a un sistema informàtic, ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

*A la Maria, que va morir inesperadament
durant el procés d'escriptura d'aquest reportatge.
Descansa molt.*

A la família i, en especial, a la mare.

NOTA DE L'AUTOR: Per tal de mantenir la confidencialitat de la família, els noms de les persones que apareixen en aquest reportatge novel·lat, com també els topònims d'alguns indrets on transcorren les accions, han estat substituïts per noms ficticis.

PRELUDI

La bruixa de Cal Bisbe

Salut Santiveri, 81 anys, nascuda a Cal Bardariu.

Entrevista feta el 26 de juliol de 2018

—Et ben juro que ens van llançar una maledicció. Deu fer molts anys, d'això... Aleshores, a Cal Bardariu, hi vivien els meus besavis. Eren prou bona gent, l'Antònia i el Valentinet! Feien vida de pagès: cuidaven el bestiar, menaven la terra... Jo no ho recordo, però la meva àvia em va explicar els problemes que van tenir amb la veïna. Des d'aleshores, no m'ho he pogut treure del cap.

—Els dos tenien un hortet amb molta vianda plantada. Feia un goig! L'esporgaven, el regaven, en removien la terra quan calia... (*Somriu.*) Però just al seu costat, hi havia un altre hort, que el menava la dona que vivia a Cal Bisbe, la casa que quedava més propera, a l'altre cantó de la muntanya. Era una mala dona. Hi malvivia amb tres o quatre nens xics i escarransits... (*Adopta un posat seriós.*)

Tothom deia que era bruixa. Una bruixota. Que feia conjurs, vaja. Un dia, el Valentinet s'hi va discutir. És que, és clar! Els dos horts es regaven amb l'aigua del mateix pou i, quan ella n'agafava, a nosaltres ja no ens en quedava! Quan el Valentinet s'hi va queixar, ella es va empenyar moltíssim i, enmig d'un atac de ràbia, va bramar: «No pararé fins aconseguir que les teves tripes acabin al cementiri». (*Fa una pausa.*)

És fort, eh?

—...Al cap d'uns dies, el Valentinet es va començar a trobar malament de la panxa. Ningú sabia què tenia. Els metges de la zona no hi trobaven cap tipus d'explicació. Sempre havia estat bé, ell! I, al final, patapam. Es va morir. Potser aquella donota el va enverinar, no ho sé, però es veu que mentre nosaltres érem al cementiri, ella havia encès una foguera enorme a Cal Bisbe. La fumera es podia veure des de mitja comarca. Ballava, cantava i saltava al seu voltant. Cridava, com boja. (*Fa una pausa.*)

Ai, Déu...

Abans n'hi havia moltes de bruixes com ella. Quan es va fer vella i va creure que li havia arribat l'hora, va tornar a fer una gran foguera. Anava dient als seus fills: «Mireu com salto i no em cremo, mireu

com salto i no em cremo!». Fins que es va deixar caure enmig de les flames i ja no en va tornar a sortir. Les bruixes havien de morir cremades per salvar-se.

—És tot una mica estrany, ho sé. I ja han passat molts anys, d'això. Cal Bisbe ara és un càmping. I, a Cal Bardariu, hi viu la meua família, descendents de l'Antònia i del Valentinet. Aquells dos hortets s'han assilvestrat, el pou ara està sec... Però crec que la maledicció de la bruixa continua allà. Potser ens va maleir a tots, per sempre. A totes les generacions que vam viure a Cal Bardariu. (*Fa una pausa.*)

I potser per això sempre hem estat tan desgraciats.

I, per això, potser va passar tot el que va passar.

No ho sé...

Pobreta, ella.

Tan jove com era...

1

Una visita als *bardarius*

Cal Bardariu (Mont-Rei)

21 de juny de 2017

Una brisa tímida i reservada, vinguda per sorpresa de més enllà del serrat Rodó, fa bellugar el brancam dels pins i les fulles d'algunes alzines. Quan, de tant en tant, la bufera s'envalenteix, fins i tot aconseguix fer sacsejar els ramells de cireres, prunes i nespres d'alguns arbres que, mig salvatges, anuncien l'arribada a Cal Bardariu, just després del revolt.

Al sud del Berguedà, els estius són secs i calorosos. A finals de maig, el sol punyent comença a recremar els boscos, n'asseca el matollar i transforma el pedregam en pur ferro roent. El carrisqueig persistent de les cigales i el cruixir de l'herba seca ho ensordeixen tot. A les tardes, hi creixen tempestes, però en canvi, els dies sempre comencen nets i clars: com si tot s'hagués evaporat. Cap núvol al

cel, tampoc cap boira que desdibuixi els racons més llunyans... Res de res. És aleshores quan el visitant pot adonar-se que, a l'esquerra, el Santuari de Santa Maria de Queralt s'alça empetitit a mitja muntanya. Berga, en canvi, s'intueix enclotat rere uns turons. Molt més a prop, s'hi veu l'església de Mont-Rei —que sobresurt per damunt de les teulades— i els edificis de la imponent Colònia Rius, bastida el 1875, que deixen endevinar el curs del riu Llobregat.

A banda d'això i de les restes d'un antic castell, a Mont-Rei no hi ha gairebé res més que valgui la pena de veure. El bar del poble, un edifici alt que ara fa d'ajuntament, un garatge de bombers, un parell de pastisseries, un estanc... De totes maneres, els pràcticament quatre mil habitants estan força contents. Poden tenir-ho tot sense haver de sortir del poble.

Allà, tothom és *de pagès*. Ho és l'amo del tros, l'empleat de l'oficina de Correus del passeig, la caixera del supermercat del carrer Pau Casals i el director de la sucursal bancària de la plaça de la Creu. Tant hi fa si han treballat alguna vegada la terra o si no l'han trepitjat mai. Ho diuen amb orgull. Són *de pagès*. Fora de l'horari de feina, els homes vesteixen pantalons texans de camals arrapats i ca-

mises gastades de quadres, desbotonades fins al tercer o quart botó. Al front, hi deixen regalimar lliurement gotes de suor, que acaben caient a terra o evaporant-se en forma de taques a les mànigues de les camises. Alguns calcen espartenyets d'espart; d'altres, fa temps que han decidit canviar-les per bambes barates.

A l'hivern, quan la temperatura baixa i el paisatge es comença a llevar gebrat dia sí dia també, apareixen els jerséis de llana esfilagarsada, les botes de muntanya i els pantalons de pana. Els tubs d'escapament dels quatre per quatre es tornen xemeneies i els boscos s'omplen de destrals, serres motoritzades, remolcs i homes *de pagès* que apilen llenya per cremar-la dins les llars de foc.

Els bardarius són molt de pagès. Al poble, en aquesta qüestió, hi ha unanimitat. *Que si conec els bardarius? De vista, d'allà, a pagès. Els de Cal Bardariu? Sí! Pagesos.* També se'ls anomena *els d'allà baix*, o *els d'allà dalt*. De fet, per arribar a Cal Bardariu, una masia construïda fa gairebé tres-cents anys, ningú sap del cert si cal pujar o baixar. S'ha d'abandonar la carretera principal que porta cap a Berga (just després de deixar enrere el trencall que duu a Mont-Rei) i endinsar-se per una pista forestal. El camí és ple de sots. Les rodes hi patinen

i n'engrandeixen els forats. És entortolligat, però passat el darrer revolt, Cal Bardariu reclama totes les mirades.

És un gran edifici totalment enguixat i pintat d'uns anys ençà de color crema. Teulada de dos vessants, però també amb dos nivells: la part central del mas és visiblement més alta que no pas la dels dos laterals. A la façana, tres finestres amb persiana de corretja, dues finestres d'alumini blanc i set finestral més, aquests amb marcs de fusta. A la part inferior, dues grans portes antigues: una d'entreoberta que deixa intuir un vell tractor a dins; l'altra, tancada a pany i forrellat amb un totterreny polsegós ben amagat.

Quan el meu Peugeot trepitja l'era, dos gossos de pelatge arremolinat i tintats d'un negre gairebé funerari s'abraonen sobre les rodes, ben embogits pels seus giravolts, i comencen a bordar. Freno sota l'ombra d'una pomera i un d'ells hi clava les dents. Després, traient un pam de llengua, s'acaba refugiant sota l'ombra d'uns arbusts.

No em sorprèn: sempre fan el mateix. No és la primera vegada que hi vaig, a Cal Bardariu. Avui, però, tot és lleugerament diferent. Al meu cap, hi tinc moltes preguntes per formular i molt d'espai reservat per encabir-hi les respostes. En tinc tan-

tes ganes! Vull saber què va passar en aquella masia ara fa quinze anys. Necessito tenir-ho clar. Jo tenia vuit anys quan va passar tot, i gairebé no en recordo res. Interrogants. Qui era aquella dona? Què va passar, en aquell raconet del Berguedà, quan de sobte ningú la va tornar a veure? Era esquerpa? Era dòcil? Era simpàtica i es feia amb tothom? Tota la vida sentint el seu nom en mil converses, notant-ne el buit que va deixar quan se'n va anar, i, en el fons... ara m'he adonat que no en sé gairebé res.

• • •

Amb sorpresa, veig que, per fi, a la portalada de la masia hi han instal·lat un timbre. Jo, però, opto per fer servir l'enorme i massissa argolla en forma de mà closa que encara resisteix el pas del temps. Maldo per alçar-la i la deixo caure en sec, emetent un eixordador espetec. Al llindar de la porta, quatre ferros deformats de manera maldestra em recorden que la casa es va construir el 1787. Torno a aixecar i abaixar el picaporta, aquest cop amb més força.

De l'altra banda de la porta, ben lluny, se sent un «ja vinc» apressat i repetit, acompanyat del cloc-cloc d'unes passes ràpides i diminutes, i d'un ca-

taclec final que serveix per desencallar el senzill mecanisme d'obertura del bloc massís de fusta que separa l'exterior de l'interior. Entrar-hi suposa fer un autèntic viatge en el temps. Del segle XXI, al segle XVIII. La Conxita, una dona baixeta i encorbada, d'uns seixanta anys, amb ulleres de filferro i cabells mal endreçats, somriu quan em veu. Porta una samarreta llisa, pantalons llargs de xandall i sabatilles d'estar per casa.

—Hola, maco! Com estàs? Has arribat bé?

Quan començo a respondre, ella ja s'ha girat d'esquena i ha començat a desaparèixer grimpant per unes escales estretes, fosques i fredes que condueixen directament al primer pis. Em diu que la segueixi, que entri al menjador i que sigui tranquil·lament al sofà, que ara em col·locarà la seva mare a la butaca del davant, que fins fa uns minuts encara dormia. Ja està bé que hagi vingut, així es desperta d'una vegada i podem parlar-te'n totes dues. Abans caminava bé, maco, però des de la caiguda, intentem no moure-la gaire del llit.

Qui es va trencar la cama i qui ara s'ha de despertar és la Maria, la pubilla dels Bardariu. Volia ser monja, però va acabar casada amb en Josep, un fill dels Verdaguer, família de casa bona de la comarca. Sempre he sentit a dir que ha patit molt, a

la vida. La meva àvia m'havia explicat que el marit li havia sortit amant de la beguda i que, per tant, havia hagut de compartir la vida amb un borratxo perdut. Ell feia por a tothom, però ara ja és mort. Tot i això, la Maria va decidir tenir-hi una filla, la Conxita, la dona primeta i poca cosa que ha vingut a obrir-me la porta. Han viscut a Cal Bardariu gairebé tota la vida. No calia que en sortissin ni per anar a treballar: fa anys van muntar-se una granja enorme de conills al voltant de la masia. Al matí es llevaven d'hora, donaven de menjar als gossos, a les gallines, als gats, als porcs i a les vaques, i quan ja ho tenien tot enllestit, es passaven el dia a la granja de conills. Cada setmana, els visitava un camió per endur-se'ls a l'escorxador i, cada dues, venia un camió cisterna a portar-los el pinso.

La Conxita es va casar amb un home que es deia Abel, però també va tenir mala sort, com la seva mare. Li va sortir amant de les armes i de la beguda i va haver de compartir la vida amb un borratxo perdut i armat.

Amb ell, però, com la Maria, també va decidir tenir-hi una filla: la Rosa, que va marxar a viure a Cal Bassal, un petit nucli de cases abans d'arribar a Mont-Rei. Al final, la Conxita es va divorciar del borratxo i es va ajuntar amb un altre home. Des

d'aleshores, a Cal Bardariu, també hi viu l'Antonio, un home *de pagès* però que s'ha dedicat sempre al món de la construcció. El 2004, s'hi va acabar casant. La Conxita li diu Tonet, però també es gira si li dius Toni, Antoni, o *Antòniu*.

Bé. Aquest és el mapa genealògic de la situació. Hi tinc noms però no tinc històries que els relliguin. Avui, penso canviar-ho. De fet, com a mi, a la majoria de persones de Mont-Rei els passa el mateix: els *bardarius*, més enllà de ser coneguts per ser *de pagès*, *de pagès*, sempre van passar força de-sapercebuts.

Fins que el 3 de desembre de 2002 va canviar tot. Avui, m'expliquen per què.

MARC AMAT VILÀ Nascut a Olesa de Montserrat el 1994, és periodista. Format en aquesta disciplina a la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona, ha treballat al Departament de Comunicació de l'Ajuntament d'Olesa i a Olesa Ràdio, on condueix el magazine matinal a l'emissora municipal. Alhora, escriu setmanalment a l'*Emprenem*, el suplement d'economia del diari *Ara*.

Amb ganes d'allunyar-se del *fast-journalism*, Amat s'ha endinsat al món dels reportatges novel·lats després de cursar el Màster en Periodisme Literari, Comunicació i Humanitats a la UAB. Més enllà d'això, compagina la vocació periodística amb la seva passió per la música. El 2018 va treure el seu primer treball en solitari, titulat *Ara torno*, sota el segell discogràfic PICAP.